

Όνοματεπώνυμο:

Μάθημα:

Υλη:

Επιμέλεια διαγωνίσματος:

Αξιολόγηση :

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

A. ΚΕΙΜΕΝΟ: Η «ηρωική έξοδος» των διανοουμένων

Η ιδέα της απομόνωσης του διανοουμένου αποτελεί μύθο ο οποίος προέρχεται από τον ρόλο που παίζει ή έπαιζε ο σοφός, ο προφήτης ή ο ερημίτης στις παραδοσιακές, ιεραρχημένες κοινωνίες και όχι εκείνο που ταιριάζει στον πνευματικό άνθρωπο τον επιστήμονα, τον φιλόσοφο ή τον συγγραφέα στις σύγχρονες, ανοιχτές και ανεπτυγμένες κοινωνίες.

Σε μια πλήρως ιεραρχημένη κοινωνία και γενικά στις κλειστές κοινωνίες, όπως η ινδική με το σύστημα των καστών , υπάρχει σχέση απόλυτης αλληλεξάρτησης και αμοιβαιότητας ανάμεσα στα μέλη της κοινωνίας. Μπορεί κανείς να ξεφύγει από αυτό το σύστημα και να γίνει «γκουρού», αρχηγός θρησκευτικής σέκτας, ή ερημίτης. Με τον τρόπο αυτό ο σοφός συνδέεται με την ιδέα της αυταπάρνησης, τη φυγή από τον κόσμο και το κοινωνικό σύστημα. Μόνο έτσι θα αναγνωρισθεί και θα καταξιωθεί ο ρόλος του από το σύνολο μέσα στο σύστημα που ωστόσο αυτός *απαρνιέται*. Ο προφήτης και ο ερημίτης των παραδοσιακών κοινωνιών παίζουν ρόλο αδιάφθору κοινωνικού αναμορφωτή. Τα απομονωμένα άτομα αυτά έπαιξαν ρόλο παραπλήσιο με εκείνο του διανοουμένου στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου όλα τα άτομα και όχι μόνο οι λειτουργοί του πνεύματος αναγνωρίζονται ως **αυτόνομες** ατομικές συνειδήσεις, αφού όπως , έγραφε και ο Γκράμσι : «Είμαστε όλοι εγγράμματα άτομα, με αυτόνομη ηθική υπόσταση, επικοινωνούμε με ιδέες και ως εκ τούτου είμαστε όλοι διανοούμενοι, με κάποια έννοια».

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο άνθρωπος των γραμμάτων αρχίζει να παίζει το ρόλο διανοούμενου με τη σύγχρονη έννοια, δηλαδή του ανθρώπου που επεμβαίνει με το κύρος του και την ευρυμάθειά του στον ευρύτερο χώρο του πνεύματος για να ασκήσει **επιρροή** στα κοινωνικά πράγματα, από τον Διαφωτισμό και έπειτα. Οι Γάλλοι Εγκυκλοπαιδιστές τον 18ο αιώνα επιδιώκουν να παίξουν ρόλο κοινωνικών αναμορφωτών, μέσα από τις δημοσιεύσεις τους, απευθυνόμενοι σε ένα εγγράμματο κοινό, παρεμβαίνοντας υπέρ της απόδοσης της δικαιοσύνης όταν ένα άτομο έχει αδικηθεί και αιτία της αδικίας είναι η προκατάληψη και ο σκοταδισμός. Όπως έδειξε και ο Καντ στο δοκίμιό του πάνω στον Διαφωτισμό (1784), η επικοινωνία αυτή είναι δημόσια και πραγματοποιείται ανάμεσα σε ελεύθερα και διανοητικά αυτοδύναμα άτομα. Στον δημόσιο αυτό χώρο του πνεύματος ο διανοούμενος κρίνει και κρίνεται άφοβα και ελεύθερα. Η δύναμή του συνίσταται στη δυνατότητά του να παρεμβαίνει στα κοινά μέσα σ' αυτόν ακριβώς τον χώρο. Ο διανοούμενος, επομένως, δεν είναι πλέον ένας «ερημίτης».

Με την ολοκλήρωση της δημοκρατικής επανάστασης στον 19ο και στον 20ό αιώνα ο πνευματικός άνθρωπος αποκτά συνείδηση της σημασίας του. Εξακολουθεί, εξάλλου, να παίζει ρόλο λειτουργού της κατεστημένης τάξης, αν χρησιμοποιείται ως ειδικός εμπειρογνώμονας ή σύμβουλος του ηγεμόνα, αλλά παίζει και το ρόλο κοινωνικού αναμορφωτή, με την ιδιότητα του διανοούμενου, χειρίζεται ιδέες με καθολική ισχύ και απευθύνεται στο ευρύ κοινό, χωρίς τη διαμεσολάβηση θεσμών (εκκλησία, κράτος, άρχοντες κτλ.). Ο διανοούμενος υπηρετεί, με άλλα λόγια, καθολικές αξίες και όχι επί μέρους συμφέροντα ή πρόσωπα ή δυνάμεις και έχει συνείδηση της επιρροής που ασκεί μέσα στον δημόσιο χώρο του πνεύματος μέσα στην «κοινωνία πολιτών», η οποία περιέχει και τον δημόσιο χώρο του πνεύματος, έναν ανοιχτό χώρο διακίνησης ιδεών μέσα από τον Τύπο. Ο πνευματικός άνθρωπος δεν έχει πλέον ανάγκη να υπηρετεί ηγεμόνες ή να είναι ερημίτης-επαίτης, αλλά ενεργεί αυτοδύναμα και δημόσια απευθυνόμενος στο κοινωνικό σύνολο, με τα μέσα **μαζικής** επικοινωνίας που του παρέχει ο **σύγχρονος** πολιτισμός. Επομένως, ο διανοούμενος από τον Διαφωτισμό και έπειτα είναι εκείνος που κηρύσσει τον ακηδεμόνευτο χαρακτήρα της γνώσης και της υπόστασής του και εγκαλεί τους ομοίους του να κάνουν το ίδιο, στο όνομα καθολικών αξιών οι οποίες υπόκεινται σε δημόσιο ορθολογικό έλεγχο.

Οι νέες συνθήκες τού προσδίδουν δύναμη, αυτή η δύναμη , όμως, δεν συνίσταται στη δυνατότητα χειραγώγησης των μελών της κοινωνίας, αλλά προέρχεται από την ιδιότητά του ως δημιουργού αφηρημένων ιδεών σε μια κοινωνία όπου υπερτερούν οι απρόσωπες και αφηρημένες σχέσεις. Ο διανοούμενος είναι παραγωγός και κριτής αυτών των ιδεών, όχι ιδεολογικός πρωθιερέας τους. Μετατρέπεται, όμως, σε κάτι τέτοιο, όταν γίνεται πολιτικά στρατευμένος **διανοούμενος**, γυρεύοντας να βγει από την απομόνωση που υποτιθέμενα του επιβάλλει ο ρόλος του. Τότε είναι που άθελά του υποδουλώνεται σε ένα σύστημα και γίνεται κατεστημένος λειτουργός μιας ιδεολογίας μιας παράταξης ή εξουσίας.

Ο διανοούμενος οφείλει να παρεμβαίνει στα κοινά, χωρίς να τυφλώνεται από ιδεολογίες, να τάσσεται υπέρ της αλήθειας και εναντίον του ψεύδους, υπέρ της δικαιοσύνης και εναντίον της αδικίας και να έχει κριτική συνείδηση πάνω απ' όλα. Η γενικευμένη αποδοχή αυτών των αρχών σήμερα επαναφέρει την επαγγελία του σύγχρονου διανοουμένου στο πρότυπο του Διαφωτισμού. Και αυτό αποτελεί άλλη μια «νίκη» του ορθολογισμού και της ανοιχτής κοινωνίας επί του ανορθολογικού ρομαντισμού και των νοσταλγών της κλειστής κοινωνίας.

Δημητράκος Δημήτρης

ΒΗΜΑ, 23/01/2000 [ελαφρώς διασκευασμένο]

B. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A. Να συντάξετε την περίληψη του παραπάνω κειμένου σε 100-120 λέξεις.

(μονάδες 25)

B1. «Ο διανοούμενος οφείλει να παρεμβαίνει στα κοινά, χωρίς να τυφλώνεται από ιδεολογίες, να τάσσεται υπέρ της αλήθειας και εναντίον του ψεύδους, υπέρ της δικαιοσύνης και εναντίον της αδικίας και να έχει κριτική συνείδηση πάνω απ' όλα.»

Να αναπτύξετε το νόημα του παραπάνω αποσπάσματος σε μία παράγραφο 80-100 λέξεων.

(μονάδες 10)

B2. "Σε μια πλήρως ιεραρχημένη κοινωνία ..., με κάποια έννοια": Να εντοπίσετε και να τεκμηριώσετε δύο τρόπους ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου του κειμένου.

(μονάδες 4)

B3. Να εντοπίσετε στο κείμενο και να καταγράψετε τρία παραδείγματα αναφορικής λειτουργίας της γλώσσας.

(μονάδες 3)

B4. ή, όπως, δηλαδή, επομένως, εξάλλου, όμως: Ποια είναι η σημασία των παραπάνω διαρθρωτικών λέξεων;

(μονάδες 3)

B5. «Είναι χαρακτηριστικό ότι ο άνθρωπος των γραμμάτων αρχίζει να παίζει το ρόλο διανοουμένου ...Ο διανοούμενος, επομένως, δεν είναι πλέον ένας "ερημίτης"» Ποιος /οι τρόπος/οι πειθούς χρησιμοποιούνται από τον κειμενογράφο στην παράγραφο αυτή; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας .

(μονάδες 5)

B6. Διανοούμενος, επιρροή, αυτόνομες, μαζικής, σύγχρονος : Για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις να γράψετε από ένα συνώνυμο.

(μονάδες 5)

B7. απομόνωση, παραδοσιακές, απαρνιέται, δημόσιο, ολοκλήρωση: Για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις να γράψετε από ένα αντώνυμο.

(μονάδες 5)

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Να γράψετε ένα αποδεικτικό δοκίμιο αναφερόμενοι στα χαρακτηριστικά του καλλιεργημένου ατόμου - ιδιαίτερα του διανοούμενου - και να αναλύσετε το ρόλο που, κατά τη γνώμη σας, πρέπει να διαδραματίζουν οι πνευματικοί άνθρωποι στη σύγχρονη κοινωνία της κρίσης.

(μονάδες 40)

Να έχετε επιτυχία!